

M A T B R E V E T

Sverige har ansökt om medlemskap i EG, en bro till Danmark skall byggas. Ett regionalt perspektiv börjar nu så smått växa fram här hemma. Behovet av att regional frihet utvecklas efter egna förutsättningar framstår som allt tydligare.

Stiftelsen Skånsk Framtid (SSF) bildades för en del år sedan därför att det ansågs att det förelåg en stor risk för att de regionala behovskraven var på väg att komma i skymundan om alla EG-beslut lämnas till makthavarna i Stockholm. Det saknades framträdande personer som kunde ta regionens parti i den händelse ett beslut kom i konflikt med regionernas egna intressen.

SSF är en aktionsorganisation som verkar för en restaurering av Skånelandsregionens kultur och historiska bakgrund. Målet är att - i ett framtida regionalt Europa - också vår region skall ha en egen identitet. Den kulturella särarten måste således på ett mer framträdande sätt prägla vår miljö, vårt språk liksom kulturlivet, byggandet etc. etc. Detta gäller naturligtvis också den regionala gilles- och krogkulturen.

SSF baserar sitt agerande på internationella rekommendationer och proklamationer om mänskliga kulturella rättigheter och värderingar. Unesco formulerar det regional kulturella rättvisekravet såhär:

"Allt detta pekar på behovet av en kulturpolitik som beskyddar, stimulerar och berikar varje folks kulturella identitet och kulturella arv och av att verka för absolut respekt för och erkännande av kulturella minoriteter och jordens alla folkliga kulturer. Ringaktning, vanvård eller förstörelse av en enskild folkgrupps kultur blir en kulturell förlust även för mänskligheten som helhet.

Alla kulturers likvärdighet och lika berättigande måste erkännas, liksom varje kulturfolks och varje samhälles rätt att självt fastställa och bevara sin egen kulturella identitet och få denna respekterad av andra."

Till och med den svenska regeringsformen ger garantier för regional kulturell utveckling:

"Etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas."

Skånelandsregionen har en ettusenårig icke-svensk historia, ett faktum som inte kan förnekas. Befolkningens rötter är skånska och dess historia dansk-skånsk. Regionens orientering är sydvästlig och närheten till Danmark och kontinenten betydelsefull.

Under den sista tiden har det börjat hända saker. Gösta Johannesson kom med sin utmärkta och välskrivna bok "Den Skånska historien", K Arne Blom kom med "Skånska stenar berättar". Det talas öppet om ett Skånskt Parlament. Debatten om den regionala kulturella särarten och framtiden förs allt öppnare på tidningarnas nyhetssidor.

I detta läget dyker denna bok upp "Gästgivaregårdar i Skåne". Krog- och krögarrecept (Lars Kjellberg; Wikens Förlag). I den ingår ett antal mer eller mindre kända skånska etablissemang.

SSF hävdar att denna bok är ett allvarligt exempel på historisk okunnighet på gränsen till bedrägeri. Ett exempel på den historieförfälskning som har präglat vår region och den historiska identitetsförändring som har påförts oss.

Boken börjar med ett förord som handlar gästgiveriernas födelse: "I maj 1279 bestämde Magnus Ladulås att ...o.s.v.". Därefter kommer en kort historisk exposé om bl.a. de svenska kungarna Gustav Vasa, Johan III etc. "Gästgiveriet i Marieholm har anor från före dansktiden". Vad menas? Skåne anses ju ha varit en del av Danmark sedan mitten på 800-talet!

SSF lät en historielärare i Lund recensera boken och det följande är hans kortfattade rapport.

"Gästgivaregårdar i Skåne är något av det trevligaste och mest njutningsfyllda en matglad skåning kan tänka sig. Med positiv nyfikenhet öppnade jag därför nyligen en bok med denna förfärliska titel som jag av Stiftelsen Skånsk Framtid fått i uppdrag att recensera. Den var författad av Lars Kjellberg, en för mig okänd person. Bokens utseende, bilder och recept fångade blicken och lockade till läsning om vad som skulle vara skånsk kroghistoria. Kjellberg deklarerade att han ville visa på gästgiveriernas historiska arv.

Redan efter ett ögonkast infann sig en stark känsla av besvikelse och därefter av upprördhet. Författaren hade misshandlat temat på det gruvligaste. Hans historiekunskaper verkar milt sagt klena och hans källor tunna. Det finns ju faktiskt utförligt skriven skånsk historia och goda folklivsskildringar att tillgå.

Sakfelen i framställningen är både grova och legio. Några måste jag peka på direkt. Kjellberg tror att Magnus Ladulås stadga från 1270 skulle ha spelat någon roll för utskänkningsen av mat och dryck i medeltidens Skåne! Likaledes återger han gästgiveristadgar från Gustav Vasa och svenska skjutshållsbestämmelser från 1636, uppenbarligen lyckligt omedveten om att Skåne då var en central del av Danmark. Med nonchalans skriver han om Kristian Tyrann som ju var uppskattad av det skånska folket och allmänt benämndes Christian den gode här.

Beträffande de enskilda gästgiverigårdarna finns ofta uppgifter om kroghistoria som inte är så farligt förvanskade och därför läsvärda. Dock skrivs från Anderslöv namnen Jep Olufsen och Jakob Ovesen som Olusson och Ovesson. Till och med förklaringen av ortnamnet Anderslöv är inhöftad och felaktig.

Beundrande skriver också författaren om flera värdshusvärdar under senare delen av 1600-talet. I verkligheten var dessa i regel svenska spioner och angivare som fått sina rättigheter som belöning för sin verksamhet. De tidigare innehavarna blev bortdrivna av den svenska erövrarmakten.

Vad bokens beskrivning av Dalbys historia angår kan sägas att minsta skolbarn där kan upptäcka en rad sakfel. Jag ids bara nämna att Dalbys ende biskop hette Egiuo och ingenting annat.

Varje tunn krogbeskrivning i boken avslutas med ett litet citat, förmodligen tänkt som välbehövlig krydda åt anrättningen. Jag konstaterar bara att alla utom ett saknar Skåneanknytning. Frans G Bengtsson, Falstaff Fakir och Piraten har utelämnats till

förmån för Daniel Defoe, Boccaccio och Ferlin.

Jag väntar fortfarande på en bok med mustig skånsk kroghistoria. De överdådiga smörgåsbordens fäder borde ha ställt större krav på en så väsentlig sak som en bok om våra gästgiverier och vår speciella skånska matkultur."

Skånes krogar har sina rötter i Danmark och blev först svenska i slutet på 1600-talet och regionen förlorade sin självständighet så sent som 1719. Hur kan författaren Lars Kjellberg skriva att det "Skånska kriget" 1675-79 medförde "stora påfrestningar för Sverige i allmänhet". Det var ju skåningarna som utsattes för denna oerhörda katastrof liksom det Danmark som försökte befria Skånelandsregionen från sina svenska erövrare!

SSF menar att den typ av historiebereskrivning som förekommer i boken "Gästgivaregårdar i Skåne" och som går ut på att frisera verkligheten för att göra det historiska Stor-Sverige tillfreds är fullständigt oacceptabelt och ur takt med tiden. Vad som är om möjligt ännu värre är att vi själva, oftast p.g.a. okunnighet, hjälper till att bidra till den historiska lögnen.

Den skånska, eller rättare sagt, den skåneländska matkulturen är en hörnpelare i det regionala kulturkomplexet. Tyvärr måste man idag konstatera att den barska verkligheten är att vår matkultur idag inte är särskilt märkbar, inte längre traditionsförankrad och allt mindre speciell. Kulturprofilen på detta område är utsuddad och präglas av historielöshet och identitetslöshet.

Naturligtvis är gilles- och krogkulturen en mycket viktig faktor när det gäller att upprätthålla ett folks identitetskänsla. Det är därför extra ledsamt när krögarna själva sviker - dels genom att medverka i den ovan nämnda bedrövliga boken dels genom att inte starkare framhäva vår skånska kultur inom deras eget område. Endast ett fåtal av krogarna för idag de rödgula färgerna på sina flaggstänger och de Skåne-regionala maträtterna, matsedlarna och bordstraditionerna är ovanliga inslag. Man hurrar fyrfaldigt och inte trefaldigt som brukligt var hos oss.

När man talar om den skånska matkulturen är det främst på södra och västra Skåne och södra Halland vi tänker - i de rika jordbruksdistrikten. Vi tror dock att det gemensamma danska arvet är det bärande elementet för hela området. Det är dock omöjligt att komma förbi det gemensamma basinslaget i det regionala kosthållet - sillen.

Mellan 1050 och 1550 (alltså i 500 år) fiskades och salufördes Öresundssill i stor stil. Skånemarknaden på Näset var en av Europas största handelsplatser och sillen regionens största exportprodukt genom tiderna. Sillen och silltraditionerna är genuina för Skåne och för den som vill veta mera kan vi rekommendera doktorsavhandlingen "SKÅNEMARKEDET" av Henning S. Eriksson, Wormiann 1980/Höjberg/Dk.

Norrut i Östersjön - där det historiska och kulturella Sverige har sina kuster - där fiskar man strömming och inte sill. Det skånska (blekingska/halländska) sillbordet har blivit det svenska sillbordet. Det skånsk/danska "kolde bord" har blivit det svenska smörgåsbordet. Appeltofts bryggeri i Halmstad säljer "flädersaft" - hylle skall det vara! "Ramlösa" uttalas med djupt svenskt a och inte med det lokala öppna a:et. Det skånska flaggskeppet heter numera "spettkaka" och inte "spiddekaga" och är dekorerad med svenska flaggor. Den blir nog snart svensk den också. Varför kan det inte stå smörmad, äggakaga och pantofflor på menyerna?

SSF vill uppmana de skånska, halländska och blekingska krogarna att kultivera sina

verksamheter och mer än tidigare ta sitt ansvar för bibehållandet av den regionala kulturella särarten. Krogarna måste bli bärare av det äkta och det egna i vår bakgrund. Det skall märkas att vi är i Skånelandsregionen när vi går ut, inte i den danska och inte i den svenska. Naturligtvis skall det synas vi har en 1000-årig dansk bakgrund och en 333-årig svensk. Men huvudtonen måste vara vår egen unika skåneländska.

Boken "Gästgiverier i Skåne" är ett bedrövligt exempel på historieförfälskning. Många historiska böcker i SSF:s ägo visar liknande exempel på detta men ingen framstår så okunnigt och flagrant som denna. Utan tvekan kommer boken att användas i demonstrerande syfte i framtiden för att illustrera hur man i vår tid slarvade med den historiska sanningen.

Det är bara att beklaga att ett så stort antal av Skånes mest bekanta gästgiverier har hamnat i detta sällskap.

Marieholm den 21 september 1991
Stiftelsen Skånsk Framtid